
2004. február

Ferenczy Istvánról

Örömmel tudtam meg, hogy az m2 tévécsatornán sorozatot indítottak „Az erdélyi színház kimagasló egyéniségei” címmel.

Sokat mond a cím. Erdélyi színház. Nekünk, akik erdélyi örmény gyökerűek vagyunk, vagy a közelmúltban telepedtünk át Magyarországra Erdélyből, sokat jelent az, hogy mostanában - szinte nap mint nap - megjelenik valamilyen téma Erdéllyel kapcsolatban, különféle írott és elektronikus sajtótermékekben. Ez nemcsak nekünk fontos, figyelemztető azok számára is, akik rövidebb-hosszabb időt töltöttek e tájegységben, akár turistaként, akár más okból.

Aminek még jobban örvendeztem, az, hogy színházról van szó. Köztudott, hogy Pest után Kolozsvár az a város, ahol magyar nyelvű színház volt már az 1700-as évek vége felé. Aranka György írja az 1792-es első kolozsvári előadásról, hogy „társadalmi szükségletből teremtődött meg Erdélyben is az állandó magyar színház”.

E korai és igényes kezdetnek köszönhető, hogy az 1790-es években Kolozsváron Shakespeare-t, Schillert, Molière-t játszottak.

1821-ben a Bánk bánnal nyitott a Farkas utcai kőszínház. Oldalakat lehetne írni a színház idevonatkozó történelméről. Most azonban nem ez a cél. Azoknak a színészeknek, akik akkor ott éltek, színre léptek és áldoztak Thália oltárán, mint Jászai Mari, Szentgyörgyi István, Paulay Ede, Jancsó Pál, Ditrói Mór, Prielle Kornélia és még sokan mások, és akik Kolozsvár után többnyire pesti színházakhoz szerződtek, sok áldozatot kellett hozniuk, nehézséget leküzdeniük ahhoz, hogy a színház elérje célját, és ne csak mint szórakoztató eszköz, hanem mint nyelvmívelő intézmény is betöltse hivatását.

Az, hogy Marosvásárhelyen miként alakult a színi-mozgalom az első és második világháború előtt és az azt követő időkben, kik és mit játszottak a Székely Színházban a város lakói számára, hogyan alakult át a színház Nemzeti Színházzá, azt egy más alkalommal kell megírni.

A tv-sorozat lényege, hogy kimagasló egyéniségeket mutat be, azokról szól a műsor, akik ma is élnek és játszanak, szórakoztatják a „nagyérdeműt” és azokról is, akik örökre elhagyták kedvelt nézőközönségüket és már csak emléküek él a földön.

2004. január 8-án este 20.05-kor kezdődött a *Ferenczy István* életművét bemutató műsor. Annak a Ferenczy Istvánnak szentelték a műsort, aki a marosvásárhelyi színház örökös tagjaként alig egy éve, rövid életének súlyos betegsége miatt hunyt el.

Sajnos későn kapcsoltam át a csatornára és az adást többszöri telefonhívás miatt csak kisebb nagyobb hézagokkal tudtam követni. Egy pillanatra beállt a képbe egy plakátszerű lap, amin a „ripacs” szó volt olvasható. Azt hittem, hogy valami darab, vagy regény címe.

Sütő András volt az egyik interjú alany. Objektíven, szépen szólt Ferenczyról. Elmondta, hogy a Tamási Áron műveket hitelesen, a székelységre jellemző derűvel játszotta. A művekben rejlő szépségeket jóízű hangsúllyal sokszor Sinkovits mélységével adta elő, a székely tájszólásnak mestere volt, frappánsan alkalmazta minden mondatát. Sütő csak dicsérőleg szólt róla.

Vitályos Ildikó volt a második kérdezett-mesélő. Nostalgiaival emlékezett a színészre, a közös szereplésekre. Nagyra becsülte játékát, életvitelét.

Ezután jöttek a „nagyok”, a kolozsvári László Gerő, csak éppen azt nem mondta, hogy rémlik neki, hogy volt valaha egy Ferenczy István.

A nagy Lohinszki. Nem tudom miért olyan nagy, hisz olyan, mint ő, van még egy jó néhány a nagyvilágban. Azért mert színtelen, monoton hangjával, stílusával bódította a vásárhelyieket? Ferenczy Istvánról azt merte mondani, hogy annak ellenére, hogy már professzor volt a

Szentgyörgyi István színészképző főiskolán, (akadémián?) nem képezte magát, nem olvasott, inkább horgászott. Ha a horgászattal jellemzi a néhai Faluvégi Lajost, akinél jobb halászlevet senki nem tudott készíteni, az már hihető, de ő is csak szabadsága alatt és ő róla sem lehetett állítani, hogy nem olvasott.

Mit tudta Lohinszki úr, aki a Bolyai és Lupény utcai szakaszon, merev arccal, sem jobbra, sem balra nem nézve, csak a földet kémlelve haladt fel vagy lefelé, hogy Ferenczy a Maros parton, vagy más patak partján, a víz csendes folyását, vagy esetleg fel-fel bukkanó halat figyelve min elmélkedett? Milyen ötletek jutottak eszébe kint a természetben egy-egy szerep megoldási módján, mi jött be a képbe, hogyan rajzolódott ki a forma a tartalomhoz, amit majd színre visz.

Aztán jött Tar, akit sokan Lacinak hívnak. Az ő szájából hangzott el a „ripacs” szó. Nem voltam rest, elővettem a Révai Nagy Lexikon 16-os kötetét. A ripacs címszó alatt a 281. oldalon írja, hogy tréfás értelemben a vidéki színészek gúnyneve, amely a XIX. sz. utolsó évtizedeiben keletkezett.

Attól félek, hogy a nagyközönség, a nézők nagy része nem így értelmezi a szót, inkább lenézést, lebecsmérlést érez mögötte. Mi lehetett Tarnak a célja ezzel a jelzővel? Valaha valami sérelem érhetett Ferenczyvel kapcsolatban, esetleg Ferenczynek nagyobb sikere volt, több nyíltszíni tapsot kapott és ez annak idején fájt neki? Igaz, az interjú vége felé inkább magáról beszélt, arról, hogy az idő és ezzel az élet is nagyrészt eltelt, hogy ő is megöregedett, sok-sok ráncal, ami jól látható volt a képernyőn. Közben a telefon újra csengett, így nem tudtam meghallgatni azt a mondatot, amivel állítását esetleg megmagyarázta volna. Ha ezt egyáltalán megtette.

Régi közmondás, hogy halottakról vagy jót vagy, semmit. Ez ma is érvényes. Ha a művész urak nem tudtak a volt kollegáról, munkatársról, a Thália papjáról jót mondani, miért nem zárkoztak el a beszélgetéstől? A szerkesztő talált volna más alanyt e célra, ha mást nem, akkor az utca emberét.

A nagyközönség, aki látta, csak tisztelni tudta Ferenczyt. Felnézett rá, de nem testalkata miatt. A szerkesztő azt hallotta volna, hogy tehetséges színész volt, élvezet volt látni a Vágy villamosában, a Jámborlelkű Flóriánban, az Énekes madárban, a Bolyai monodrámában és még nagyon sok más szerepben, amelyet mély átéléssel, hiteltérdelemmel, Sinkovits-rangú stílusban és hanghordozással vitt a színpadra, akár örmény-magyarként, akár székely-örményként.

*Budapest, 2004. január 18.
Borbély B. Júlia*

Megmarad-e Kárpátalján a Zrínyi Ilona Könyvtár?

Ukrajna egyetlen magyar könyvtára, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség tulajdonában levő, Munkácson működő könyvtár ma már nem tudja kifizetni a gázvillany- és telefonszám-láját, valamint a könyvtáros és a takarítónő tiszteletdíját, összesen havi 30.000 Ft-nak megfelelő grivnyát. (Nem tévedés: 30 ezer forintnak megfelelő összeg!) A könyvtár működtetésére beadott pályázatukat elutasították.

A naponta reggel 9 órától délután 16 óráig nyitva tartó Zrínyi Ilona Könyvtár a magyar iskola és a liceum diákjait, a Tanítóképző Főiskola hallgatóit, Munkács magyar polgárait fogadja.

Segítsen, aki tud és akar!

A Kárpátaljai Szövetség számlaszáma: 11711034-20834951

A közlemény rovatba az alábbi szöveget kell írni:

„Adomány a munkácsi Zrínyi Ilona Könyvtár javára”

További információk (és csekkek) kaphatók a Magyarok Házában működő Kárpátaljai